

Delavsko upravljanje, kakor ga kažejo zapisniki

Delo upravnega odbora premogovnika v Mostarju

Upravni odbor Rudnika rjavega premoga v Mostarju je imel od konca decembra lani do letošnjega aprila osem sej — eno na vsakih dvanajst dni — kar je vsekakor zadovoljivo. Važnejše točke dnevnega reda so bile v tem času posvečene:

sklepanju pogodb za nabavo premoga (po veljavnih predpisih) za I. in II. četrtletje, operativnim planom podjetja (za januar, februar in marec), potrditvi plana letnih dopustov, vprašanjem proizvajalca, vprašanjem investicij in kreditov, cenam premoga (trikrat).

Kot vidimo iz zapisnikov, so bile razprave na sejah živahne. V njih so sodelovali vsi člani upravnega odbora. Iz zapisnikov pa ne moremo razbrati, ali so imeli v tem času tudi sestanke delavskega sveta.

Pripomba

Upravni odbor je obravnaval tekoče probleme podjetja. Čudno se nam zdi, da v zapisnikih ni omenjen predlog letnega plana podjetja (zapisniki govorijo samo o operativnih planih in investicijah). Funkcija upravnega odbora ni samo v tem, da sklepa o tekočih nalogah podjetja, marveč tudi, da predlaga vse osnovne akte, ki naj jih sprejme delavski svet. Nemara so letni plan podjetja sprejeli že pred koncem decembra. V tem primeru je stvar v redu. Sicer — ni. Prav tako je čudno, da nikjer ni govora o zaključnem računu za leto 1955. Upravni odbor ni posebej razpravjal o zaključnem računu in ga ni predložil delavskemu svetu.

Cene premoga

Iz zapisnika navajamo: »Vsem je že znano, da smo zahtevali zvišanje cen premoga. V ta namen smo nekolkokrat poslali naše tovariše v Sarajevo in celo v Beograd. Posrečilo se nam je dobiti pismeno dovoljenje za zvišanje cen za 5 odstotkov v primeru s ceno iz leta 1954, toda to je bilo pre malo. Zahtevali smo ponovno več, ker smo s to ceno imeli izgubo. Spet smo zahtevali, naj nam odobrijo tisto ceno, ki smo jo bili predlagali, in v zvezi s tem sem (verjetno direktor podjetja) odšel k načelniku sveta za industrijo. Ko sem mu stvar pojasnil, je dejal, da imam prav in da lahko vstopimo v plan z zvišano ceno, s katero lahko rentabilno poslujemo in katero nam bodo odobrili naknadno. V plan smo vstopili s takšno ceno, t. j. kosovce 4.300 din, orehovec 3.600 din in dróbní premog 1.700 din. Toda zvezna gospodarska inšpekcija se — nemara po pritožbi kakih potrošnikov, n. pr. železníc — s tem ni strinjala in velela okrajnemu ljudskemu odboru, naj prične postopek proti rudniku. Ker je to vprašanje zelo važno za rudnik in s

tem za nas vse, moramo najnujnejše storiti nekaj ukrepov, da bi čimprej izposlovali pismeno odobritev cene premoga, kakor smo jo predlagali.

Nadaljuje se razprava o navedenem vprašanju, nakar se sklene, naj tovariš... nemudoma odpotuje v Sarajevo in naj pri Zavodu za planiranje izposluje potrdilo, da je naš plan že preverjen v Zavodu za planiranje in da je torej odobren. Ko bomo prejeli to potrdilo, naj tovariš... s še dvema ali s tremi tovariši odpotuje v Beograd in če bi bilo tam potrebno, naj v skrajnem primeru potrka celo na vrata tovariša Tempa.

Sklene se, da med tem skličenem sejo delavskega sveta, ki naj bi obravnavala to vprašanje.

Prva pripomba

Povsem je razumljivo, da se podjetje bori za ustrezno ceno svojega blaga in da stori vse mogoče za korekturo cene, ki ovira delo podjetja. Razen tega je omenjeno podjetje izdelalo analize in ima — kakor vidimo iz zapisnika — vzroke, da si prizadeva dvigniti cene. Toda, kako je podjetje po drugi strani moglo pričeti plan na podlagi povečanih cen? Cene premoga so predpisane. To je za podjetje zakon, dokler ta cena (ta predpis) ni spremenjen. Podjetje si s tem ustvarja napačno podoba dela, slabo predvideva svoje poslovanje in če v planu izkazuje napačne cene, samo sebe goljufa. Razen tega je to tudi nezakonito. Kaj neki velja to, da je bil plan preverjen v Zavodu za planiranje, koliko velja to potrdilo? Cene določa zvezni izvršni svet in le zvezni izvršni svet jih lahko spremeni. To mora direktor podjetja vedeti. To, da se stiriža načelnik sveta za gospodarstvo (?) — ustno ali pismeno — to pač ne more niti najmanj spremeniti vse zadeve. Končno vsako podjetje niti ne more vedeti za vse vzroke, kakaj se nekatere predpisane cene niso spremenile. Nekaterim podjetjem je prav težko vzdržati obznanje nezadovoljivih cenah. Toda podjetje vendar mora spoštovati predpisane cene do kraja in se v njihovem okviru boriti za lasten uspeh.

Druga pripomba

Delegacije, ki zahtevajo povišanje cen ali druge operativne intervencije nimajo mnogo smisla. Za podjetje je jasna pot: — strokovno združenje in zbornica. Samo nekoliko pomislimo! V Jugoslaviji je več sto premogovnikov. Kaj bi pomenilo, če bi samo desetina tega števila rudnikov (katere nemara vse več ali manj moč cene premoga) pošilja svoje delegacije v glavna mesta republik ali federacije? Kje pa so še druga podjetja? Strokovna

zdrúženja in zbornice so v stalnem kontaktu z ustreznimi organi zveznega izvršnega sveta. Zdrúženja in zbornice v veliki meri opozarjajo na težave, ki jih je in ki jih bo dovolj. Med drugim je prav to tudi naloga združenj in zbornic.

Tretja pripomba

Čeprav tega iz zapisnikov ni videti dovolj jasno, vendarle lahko razberemo, da podjetje svoj plan dostavlja republiškem zavodu za planiranje. Zavod vsekakor želj imeti vpogled v proizvodnjo tako defioitarnega artikla, kot je to premog. Toda gre samo za vpogled! Če podjetje (in druga podjetja) misli, da je s tem plan že »zakonjen«, potem se moti. Razen samega delavskega sveta v podjetju prav nihče ne »vzakonja« plana. Niti zvezni, niti republiški, niti okrajni organi nimajo nobene pravice na to, da bi odobravalj plan. To je izključna pravica podjetja. Tisto pa, kar se dostavlja tem organom, je samo gradivo, ki jim je potrebno zaradi čim točnejšega predvidevanja.

V naši republiški državni upravi ni sveta za industrijo (in načelnika sveta), niti ni zvezne gospodarske inšpekcije. Razen tega gospodarska inšpekcija nima prav nobene pravice odobravanja ali odklanjanja zvišane cene. Če je tu mišljena finančna inšpekcija, velja povedati, da je njena naloga nadzorovati zakonitost in nezakonitost.

Sklepne pripombe

Bilo bi napak, če bi si ustvarili podoba dela upravnega odbora Rudnika rjavega premoga samo na podlagi podatkov o enem majhnem delu njegovega delovanja. Iz zapisnikov vidimo, da je podjetje presegalo mesečne operativne plane proizvodnje; da se je borilo za kvaliteto, pri čemer je v podjetju precej problemov; da je utrjevalo disciplino v podjetju.

Upravni odbor dela zelo energično, intervenira z zdravim smislom in daje navodila tehnični upravi. Prav to velja tudi za personalna vprašanja v podjetju. Toda tale komentar ne more odgovoriti na dve vprašanji: kakšen je dejanski odnos upravnega odbora do delavskega sveta (n. pr. upravni odbor sam in ne delavski svet sklepa o črtanju nekaterih osnovnih sredstev iz inventarja) in, drugič, ali podjetje zadostno pozna predpise, ki urejajo njegovo poslovanje (n. pr.: »Kar zadeva finančni plan za leto 1956, nam niso priznali cene za jamski les... in se zato v planu znižujejo materialni stroški...«). Kdo pa naj ne prizna čistih cen, ki jih podjetje dejansko plačuje, ki jih podjetje dejansko plačuje,

Nikola Balog

V rudarskem oknu

Izpopolnjujmo sistem samostojnega finansiranja v zdravstvenih ustanovah

Zdravstvene ustanove so v prvih treh letih svojega poslovanja po sistemu samostojnega finansiranja dosegle tak uspeh, da ni mogoče več zanikati vrednosti tega sistema. Kakor hitre so se zdravstvene ustanove osvobodile prejšnjih proračunskih spov in prešle na družbeno upravljanje s samostojnim finansiranjem, se je pospešilo tempo njihovega razvoja, izboljšala se je kakovost uslug, izginile so razne pomanjkljivosti opreme, pojavila se je večja pobuda za usposabljanje zdravstvenih ustanov za tiste naloge, ki so pred njimi. Vendar pa bi bilo napačno, če bi podcenjevali pomen vrste slabosti in pomanjkljivosti, ki so se pokazale v izvajanju samostojnega finansiranja in ki jih dostikrat pripisujemo sistemu samemu namesto njegovi nepopolnosti.

Ta ugotovitev vsiljuje že sama po sebi določene sklepe. V zdravstvenih ustanovah je treba sistem samostojnega finansiranja brezpogojno obdržati, toda treba ga je nujno še naprej razvijati in izpopoljevati. Kako? Da bi to pojasnili, bi bilo treba podrobno razlagati vse tiste činitelje, ki v dosedanjem sistemu negativno delujejo, zadostuje pa opozoriti na najvažnejše izmed njih, da bi razumeli potrebo predlaganih ukrepov.

Stalen porast stroškov zdravljenja v zdravstvenih ustanovah je mogoče nekako opravičiti. Če sam napredek zaostale službe povzroča obremenitvi tudi podražitev. Spremembe v plačnem sistemu (dopolnilne plače) in porast cen nekaterih važnih predmetov imajo tudi svoj vpliv

na stroške. Kljub temu pa nekateri podatki vsekakor potrjujejo, da je porast stroškov nesorazmeren in neupravičen v primerjavi s činitelji, ki jih lahko priznamo kot objektivne.

Poglejmo, kakšna je ta slika v odstotkih:

	1953	1954	1955
Gibanje števila zavarovancev	100	106	106
Za zdravljenje 100 zavarovancev porabljenih delovnih dni zdravnikov	100	109	118
Gibanje stroškov zdravljenja v zdravstvenih ustanovah	100	130	164

Pri neznatnem povečanju števila zavarovancev in pri zmernih razširitev zmogljivosti zdravstvenih ustanov imamo torej nesorazmeren skok stroškov.

Na finančno poslovanje zelo neugodno vpliva način obračunavanja zdravstvenih uslug. Se danes služi za osnovo obračuna skoraj izključno spregleda in

Odnos med svetom za prosveto in šolskim odborom

Šolski odbori so se v svojem dosedanjem delu krepko uveljavili kot organi družbenega upravljanja in družbene kontrole na področju prosvete. Ta afirmacija in uspehi njihovega dela pa niso v vseh krajih naše države enaki, temveč so v velik meri odvisni od objektivnih pogojev in okolja, v katerem ti odbori delujejo. V večjih mestih in v tistih krajih, kjer je osredotočenega več delavskega življa, predstavljajo ti odbori močan vzvod ne samo za delo šol, ki jih upravljajo, temveč tudi za širše delo pri izobraževanju mladine in ljudstva sploh. V nekaterih kmečkih krajih pa, kjer prihajajo mnogo bolj do izraza tudi konzervativna pojmovanja, še niso prešli okvirov, bivših šolskih odborov v stari Jugoslaviji. Njihovo delo se vrti izključno okrog materialno-tehničnih vprašanj vzdrževanja šolskih poslopij.

Dejstvo je, da je delo šolskih odborov zlasti v večjih mestih olajšano s tem, da so tam širše možnosti za izbiro politično zavednih in iniciativnih ljudi in ker je družbeno življenje v mestih tesneje med seboj povezano. To daje vzpodbude tudi delu organov družbenega upravljanja v šolah in jim omogoča, večje razumevanje pri reševanju vseh perečih vprašanj. Zaradi

večje izbire sodelavcev lahko pritegnejo v delo širši krog javnosti. Toda pomanjkanje teh ugodnih momentov ne more biti tako odločilna ovira, da šolski odbori v bolj zaostalih kmečkih krajih ne bi krenili dalje od tistega, kar so dosegli do sedaj.

Kljub temu, da imajo v takih krajih šolski odbori dosti pomanjkljivosti, da zaradi svoje ozke in preproste usmerjenosti rešujejo samo materialno-tehnična vprašanja šol, vendar pa tudi za nje, kakor za vse druge, velja naglasiti pozitivno dejstvo, da se nikjer ne mešajo v učni proces v ožjem smislu. Bojazni nekaterih prosvetnih delavcev, da bi mogle pravice, ki so jih dobili šolski odbori, privedi do njihovega direktnega nestrokovnega vmešavanja v tista vprašanja, ki so v pristojnosti strokovnih ljudi, so bile neopravičene.

Nasprotno, glavna slabost, ki jo kaže danes delo šolskih odborov, je prav ta, da se premalo prizadevajo za reševanje tistih vprašanj pouka in vzgoje mladine v šoli in izven šole, pri katerih bi učnemu osebu lahko nudili koristi in pomoč. Med taka vprašanja spada predvsem borba za dosledno socialistično idejno usmerjenost pouka, pomoč šolski upravi pri zagotavljanju čim boljšega pouka z različnimi učili, pripomočki in tehničnimi sredstvi, ki jih je moč zagotoviti iz krajevnih virov, če se k temu delu pritegnejo družbene in druge organizacije, javnost in strokovne osebe izven šol. Pomembno vlogo pri pospeševanju take orientacije mora imeti pomoč Socialistične zveze in drugih družbenih organizacij. Toda nič manj pomembna ni pri tem tudi vloga svetov za prosveto in kulturo pri okrajih, zlasti pa pri občinskih ljudskih odborih.

Tam, kjer so se ljudski odbori in njihovi svetji za prosveto pri svojem neposrednem stiku s šolami usmerili na šolske odbore, uspehov ni manjkalo. Tam pa, kjer so se držali prejšnjega načina sodelovanja s šolskimi upravami, (večinoma samo s šolskim upraviteljem) niso se pa trudili, da bi v svoje aktivno delo vključili tudi šolske odbore in jih pritegnili k reševanju vseh tistih vprašanj, ki nimajo izključno strokovnega značaja, povsod tam šolski odbori životarijo, njihove funkcije pa so v bistvu omejene samo na tehnične posle, (skrb za kurivo, beljenje poslopij itd.). Izkušnje nekaterih večjih mest pričajo, da je mogoče v tej smeri mnogo storiti in da je aktiv-

(Konec na 13. strani)

O SVETIH TUZLANSKEGA OKRAJNEGA ODBORA

O delu svetov pri ljudskih odborih bi se lahko pisalo na dolgo in široko. Hotel pa bi na glasiti samo nekaj vprašanj, ki so zelo važna za njihov nadaljnji razvoj.

Predvsem gre za družbeni značaj dela svetov. Moralj bi biti veliko bolj pobudniki družbenih sil v reševanju problemov. Ne bi mogli trditi, da sveti v tej smeri doslej niso storili ničesar, vendarle moramo ugotoviti, da so še zmerom v opravljanju določenih, konkretnih poslov bolj obrnjeni k ljudskemu odboru, manj pa se ukvarjajo z angažiranjem in vključevanjem družbenih sil v reševanje problemov in težav posameznega kraja.

Navedel bom nekaj primerov iz dela svetov Okrajnega ljudskega odbora v Tuzli. Analiza situacije in problemov šol v Tuzli, ki so jo napravili pred nekaj dnevi, je pokazala, da je vrsta problemov, ki bi jih razen organov oblasti morali reševati tudi drugi faktorji. Šolski odbori v srednjih šolah niso povsod enako aktivni. Medtem ko so nekateri dosegli dokaj pomembne rezultate, drugi še vedno iščejo vsebino dela in svoj položaj v šoli. Niso pojasnili, kaj so razredne skupnosti, in le malo skrbli za to, da bi dobile svojo vlogo. V posameznih šolah profesorski

zbor ni enoten v vzgoji mladine. V večini šol se je predmet moralne vzgoje spremenil v posebne ure razredničarja itd.

Medtem ko je v šolah toliko takih važnih vprašanj, je imel svet za prosveto v teku pol leta 8 sej, na katerih je razpravljalo o postavitvi direktorjev srednjih šol, reševal prošnje in pritožbe, diskutiral o razmejitvi kompetenc med okrajem in občini, o problemih pouka v kmetijstvu, o gmotni zagotovitvi obstoja šol, o tistih krajih, v katerih bi učitelji in vzgojitelji imeli pravico na posebne doklade, o programu praktičnega pouka za vajence, o prekinitvi pouka in o podobnih zadevah.

Svet se je v svojem delu predvsem ukvarjal s tistimi nalogami, katere so mu v pristojnost naložili predpisi, o teh vprašanjih je sklepal v okviru svojih možnosti, dosti manj pa se je prizadeval razgibati družbene sile za reševanje posameznih problemov, manj se je ukvarjal s konkretnimi vprašanji okrajnih šolskih ustanov.

Videti je, kakor bi še vedno životarijo mnenje, da so sveti nekakšni državni organi, ki naj bi se angažirali samo v tistih poslih, ki so jim jih naložili (seveda — precej ozko tolmačeni) predpisi; da so sveti organi odbora, ki imajo zato predvsem vzdrževati zvezo z odborom in njegovimi drugim organi. Pozabljajo, da so sveti hkrati organi družbe, da morajo dati pobudo družbenim faktorjem. Ko je pred nekoliko dnevi imel svet za prosveto razširjeno posvetovanje, smo takoj lahko opazili, da so se družbene organizacije in drugi činitelji začeli živahneje zanimati za te probleme. Manjkalo je samo začetnik, iniciator dejavnosti. To pa bi bil predvsem svet za prosveto, saj ta še najlaže doseže vsestranski vpogled v šolske probleme.

To je samo en primer, takih pa je cela vrsta na področju dejavnosti vseh posameznih svetov. V bazenu Tuzla je okrog 600 inženirjev in tehnikov. Ali ne bi bilo povsem naravno angažirati to veliko množico strokovnjakov za reševanje številnih vprašanj nadaljnega industrijskega razvoja tega področja? Niti sama iniciativa ne bi bila težka, saj so organizirani v lastnem strokovnem društvu. Z majhnimi napori bi to lahko storil svet za gospodarstvo. Pred dnevi je Društvo ekonomistov poslalo pismo svetu za gospodarstvo, v katerem ga vabi, naj seznanijo ekonomiste z važnejšimi vprašanji iz svojih razprav, da bi tudi ekonomisti lahko povedali svoje mnenje in da bi lahko sodelovali v reševanju takih vprašanj. Na takšno sodelovanje z ustreznim svetom bi bila pripravljena tudi društva zdravnikov, kmetijskih strokovnjakov, prosvetnih delavcev in druge organizacije.

Pri volitvah svetov bi morale biti udeležene tudi družbene organizacije, tako da bi bili v svetih tudi predstavniki organizacij. Danes pa imamo v svetu za gospodarstvo skoraj samo direktorje velikih podjetij, v svetu za prosveto pa prosvetne delavce.

Geza Levi

Milka Stanakovič

bolniški dan. To so povprečne enote, ki ekonomsko ne pomenijo ničesar konkretnega. Razen tega pa jih tudi ni mogoče zadoosti točno določiti, niti objektivno preveriti njihovo izpolnjevanje. Imamo jih v milijonskem številu in nihče ne more ugotoviti, ali je spregleda, ki je omenjen v računu, bil zares kakovostna strokovna usluga, ali pa predstavlja preprosto evidenčni podatek o nekem formalnem administrativnem aktu, kot je n. pr. obnovitev recepta, podaljšanje bolezenskega dopusta, pošiljatev na drugi pregled in podobno. Zdravstvene ustanove pridejo do svojih dohodkov s tem, da zaračunajo zavezanecem plačilo po takih enotah in pa po cenah, ki jih dobijo mehanično s tem, da skupne stroške razdelijo s številom planiranih, pa vendar ne vnaprej točno določenih uslug. Zdravstvene ustanove so torej prisiljene, da omejujejo svojo dejavnost na to, da opravljajo čim več pregledov, da ne zmanjšujejo obolenj, da se ne ukvarjajo s preventivo, kajti to se ne plača, zato, ker to ni spregleda. Očitno je, da je to popolnoma nasprotno namenu zdravstvene službe.

Kolkoli so cene uslug stvarne, bomo videli iz nekaterih primerov. V Srbiji so se v prvem polletju leta 1955 gibale cene pregledov od 85 din (Beograd) do 270 din (Bačka Topola). Ni verjetno, da je v Bački Topoli bila vrednost iste usluge štirikrat večja kakor v Beogradu. Ali primer iz Slovenije: Trbovlje 73 din, Gor. Kungota 216 din za pregled.

Zanimivo je tudi razmerje med republikami:

Povprečne cene za pregled v din

Srbija	113,5
Hrvatska	139,3

Slovenija	148,9
BiH	121,4
Makedonija	92,4
Crna gora	131,3

Cene bolniškega dne se v raznih beograjskih bolnišnicah gibljejo od 400 do 1100 din, v Nišu pa od 600 do 1100 din.

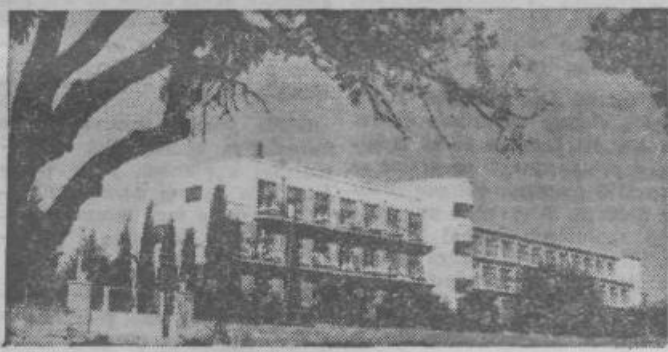
Gibanje števila pregledov je prav tako zanimivo:

1953	100
1954	124
1955	146

Razširitev zdravstvenih zmogljivosti prav gotovo ne napreduje enakomerno s takim povečanjem števila uslug. Iz tega izhaja, da bi se morala kakovost uslug slabšati, vse pa govori o nasprotnem: o manjši obremenjenosti posameznega zdravnika, o boljsem splošno zdravstvenem stanju, o zmanjševanju izgubljenih delovnih dni zaradi bolezni itd.

Zakon o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev določa tudi drugi način plačila zdravstvenih uslug — v obliki spavšalac. Razen nepomembnih izjem (n. pr. Ogulin) tega načina nikjer ne uporabljajo, verjetno iz strahu, da bi to pomenilo vrnitev na staro proračunsko poslovanje.

Namesto napačno in mehanično pojmovanega pavšala pa predlagajo, da bi za osnovo za obračun vzeli zdravstveno zaščito po posameznem zavarovancu za leto dni. Pod zdravstveno zaščito je razumeti: nadzorovanje delovnih in življenjskih razmer zavarovancev, izvajanje potrebnih ukrepov za izboljšanje zdravstvenega stanja, za preprečevanje obolenj in za zdravstveno izobraževanje, občasni pregledi zdravstveno ogroženih oseb, zdravniška pomoč v primeru bolezni, zbiranje podatkov in njihova obdelava za

Zagrebska bolnišnica za prsne bolezni

pravilno spremljanje zdravstvenega stanja prevzetih zavarovancev in podobno. Če bi se zdravstvena ustanova obvezala, da bo nudila take kompleksne usluge, tedaj bi gotovo storila vse, da bi imela čim manj bolnikov, kajti čim več bi jih bilo, tem slabše bi bilo za ustanovo. Svojo glavno dejavnost bi usmerjala na izboljšanje zdravstvenega stanja.

Če bi ugotovili, na podlagi katerih elementov bi lahko preverjali izvrševanje sprejetih obveznosti in pod katerimi pogoji bi lahko zmanjšali ali povečali pogodbeni znesek, bi zdravstvena ustanova lahko vodila določeno finančno politiko in dobila vzpodbude za razne prihranke. Svoje osebe bi lahko plačevala po učinku dela in po sorazmerni udeležbi vsakega posameznika v celotnem uspehu ustanove. Te pogoje je mogoče dokaj konkretno določiti. Za primer naj navedemo samo število nezdod pri delu, zamud pri delu, lekarniške stroške, število pritožb zaradi dela ustanove.

Če bi se pogodbe med zdravstvenimi ustanovami in zavodi za socialno zavarovanje tako sklepane, bi njihovi medsebojni odnosi dobili bolj solidno podlago, bili bi bolj urejeni, kakor sedaj. Odpadlo bi pa tudi

pogajanje o ceni pregleda, pri čemer vsaka stran pojmuje nekaj drugega. To pa je v vsej problematiki medsebojnih odnosov najmanj važno. Objektiviziranje vzajemnih obveznosti bi organom družbenega upravljanja ali samoupravljanja olajšalo združitev njihovih naporov za čim boljše opravljanje skupnih nalog, ki jim jih je postavila skupnost.

Nekateri zdravstveni delavci so že sprejeli koncepcijo takega obračuna in so pripravljani, da jo preskusijo v svojih ustanovah. Njihovi rezultati bodo prav gotovo pripomogli, da se pospeši izpopolnjevanje sistema. Morda pa niti ne bi bilo treba čakati na rezultate teh poskusov, temveč bi kazalo začeti s tem poskusom v raznih ustanovah po državi. Koncepcija sama je takaka, da omogoča široko lestvico raznih variant, od katerih bo ta ali druga prav gotovo uporabna pod različnimi pogoji v specifičnosti kraja in ustanove. Ne bi bilo treba dolgo čakati tudi zato, ker ne gre samo za iskanje boljše in nečesa novega, kar morda niti ni tako nujno, temveč gre za čim hitrejšo odpravo vsega, kar je v sedanjem sistemu slabo in škodljivo. To pa ne trpi daljšega odlaganja.